

Harkai Imre (ki)szállásai

Impressziók egy kutatói létformáról és egy barátságról

*„A semmiből nem lehet teremteni. Képzeletünk
a valóság tudatos vagy tudattalan elemeit
rakosgatja ide-oda, amint kell.”
(Kosztolányi Dezső)*

Ex nihilo nihil. Valóban, a semmiből nem lehet teremteni. A teremtéshez viszont gondolkodó, alkotó emberre van szükség, olyanra, aki észreveszi, őrzi és teremti is az értéket. Hozzáad valamihez a tudásából, és így megajándékozza szűkebb és tágabb környezetét. Harkai Imre ezt tette, hozzá hasonló alkotó alig volt abban a kisvárosi miliőben, melyben élt és dolgozott. Azt is mondhatjuk, hogy kevés olyan nagy formátumú, nemzetközileg is jegyzett kutatóegyeniséggel rendelkezik szűkebb pátriánk nemzeti közössége, a vajdasági magyarság, mint amilyen a csantavéri születésű, ám ízig-vérig topolyaivá lett Harkai Imre volt. Idén tíz esztendeje, hogy nincs közöttünk, és valljuk be, hogy még ma sem tudtuk maradéktalanul betölteni az általa hagyott űrt. Jelen írásunk az öt évvel ezelőttihez hasonlóan¹, életművének néhány darabját kísérli meg értelmezni és elhelyezni a tudományos palettán.

Tartalmában tehát ez az írás elemző és emlékező is egyben, éppen ezért – habár folyamatosan törekszünk rá –, a tudományos tárgyilagosságot olykor-olykor hiába keresi majd benne a nyájias olvasó. Hiába, mert közelről, a barát szemüvegén keresztül láttuk Harkai Imrét kutatni, elemezni, eredményre jutni: társa voltunk a terepmunkában, adatgyűjtésben, feldolgozásban és egyik, a topolyai szállásokkal foglalkozó könyve szerkesztésében is közreműködtünk.

¹ KLAMÁR 2009; 33–39.

Mindez persze igen hosszú folyamat volt, több mint egy emberöltő az az idő, ami elvezetett az első közös kutatásoktól a későbbi eredményekig, melyeknek jelzői könyvei, bennük a vívódó, töprengő tudós által leírt eredmények sorával.

A kutatói létforma kialakulásához a döntő lökést 1971 és 1972 nyara adta, amikor az általa szervezett kutatócsoport elindult dokumentáló-felfedező útjára. Először Topolya akkor még túlnyomórészt falusias arculatú kisvárosának épített környezetét vizsgálva születtek felmérési rajzok és fotók, majd egy esztendővel később a városka hol dímbes-dombos, hol sík határában megbúvó szállások építészeti feltárása következett. Már ott, a kezdet kezdetén megmutatkozott szakmai alapossága, hiszen nemcsak kitalálta a feladatot, hanem ő dolgozta ki a kutatás menetét is. Ami azonnal tervszerűséget jelentett, mert mielőtt elindult volna a csapat, ő volt, aki elemezte a város térszerkezetét, térképen jelölve ki a bejárandó egységeket. Jegyzetfüzetébe gondosan lejegyzett minden fontos adatot, azt is, amit a háztulajdonosoktól hallott az épület történetéről, és azt is, amit ő vélt fontosnak. A filmkockákon rögzítettek mellé felírta, hogy hol, milyen napszakban készült a fotó. Mindezt azért, hogy ha a későbbiekben valamiért meg kellett ismételni a felvételt, hát tudjuk, a nap mely órájában érdemes arra sort keríteni.

Akkor, azon a két nyáron értek bennünket egy életre meghatározó élmények. Ahogyan ő fogalmazott: „Nem egy tudatos felbuzdulás indított el bennünket erre az útra, inkább a kötelező nyári gyakorlat elől menekültünk a kisváros tervezőirodájának félhomályából. Beszöktünk egy új világba, a kutatás megfoghatatlan világába, ami egyeseket közülünk rabul ejtett egy egész életre” (HARKAI 1998; 7). Négyünk közül kettőt! Azért ez, valljuk be, nem rossz arány. Magunk akkor találkoztunk a népi kultúra izgalmas elemeivel. Az ott kapottakon felbátorodva indultunk el az ELTE Néprajzi Tanszékeire, hogy olyan tanároktól tanuljuk a szakmát, mint Tálasi István, Dömötör Tekla, Barabás Jenő, Katona Imre, Voigt Vilmos, Martin György, Hoffmann Tamás – akiknek tudósi, kutatói életpéldája máig inspiráló hatással bír! Annak a két nyárnak tehát magunk is sokat köszönhetünk.

Nos, a továbbiakban Harkai Imre két önálló és egy gyűjteményes kötetéről² ejtünk szót részletesebben, ám meg kell jegyeznünk, hogy a gyűjteményes kötet valójában az ő válogatása, és egyfajta keresztmetszetét adta 1991-ben a vajdasági magyar népi építészeti kutatásoknak, hiszen 9 szerző 26 cikkével és válogatott irodalommal jelent meg a könyv Szentendrén.

Többek között szállásokról/tanyákról szóló cikkel, mely tematika igen élénken foglalkoztatta hosszú időn keresztül. Mindez nem véletlen, hiszen szüleivel együtt maga is volt tanyalakó zsenge gyermekkorában, és később is vakációzott a határbeli tanyaházban. Akkor még – ahogyan könyve előszavában írta –, élők voltak a határbeli telephelyek³, sok gyermek járt a monarchiában épült régi szállási iskolákba.

Mielőtt elemzésünkhöz kezdenénk, érdemes megvizsgálunk egy nagyon fontos terminológiai kérdést, nevezetesen a tanya és a szállás fogalmát. 1972-ben, a város határában álló telephelyek felmérésekor még a kutatók a külterület, de a város lakosságától is csak szállásokról hallottak. Ha figyelmesen olvassuk első összefoglalását, akkor láthatjuk, hogy szövegében túlnyomórészt szállásokról ír, és csak ritkán említi a tanyákat⁴, sőt az idézett források is szállásokról⁵ szólnak.

A szakirodalom lényegi különbséget tesz tanya és szállás között. Előbbiről azt tartja, hogy: „az alföldi városok és falvak határában szétszórtan álló, rendszerint egy lakóépületet és néhány hozzá tartozó gazdasági épületet magába foglaló, paraszti használatú állandóan lakott magános telep” (BÁRTH–SZILÁGYI 1982; 189–195). Ami pedig a szállást illeti, két jelentéstartalmat is meghatároz: „1. valamely állattartó nép egy csoportjának mozgékony települése, amely később állandó településsé alakulhat [...] 2. Gazdaságviteli központ szerepű, magánbirtoklású, lakóhelytől elváló településtartozék” (BÁRTH 1981; 535). Itt jegyezzük meg, hogy valójában a fenti megállapítások olvashatók a *Magyar Néprajz IV.* Életmód kötetében is A tartozéktanyás település cím alatt⁶, igaz, bővebben kibontva a kérdéskört. A szállás szavunkat tehát – ezt a címszó írója is fontosnak tartotta megjegyezni – nem mindenhol váltotta fel a tanya szó, többek között Topolya környékén sem.

³ HARKAI 1991b; 7.

⁴ HARKAI 1991b; 113–114.

⁵ E kérdésben a szótárak sem adnak más eligazítást. A történeti etimológiában olvashatjuk, hogy a szállás szavunk a régebbi, melyet átvettek a magyarral szomszédos népek. MTSZ 1976; 661–662. Illetve leírják, hogy tanya szavunk szláv eredetű, és valójában halászóhely jelentéssel bírt. MTSZ 1976; 841–842. Az Értelmező Kéziszótár a szállás szó 3. jelentéseként az állattartó nomád nép mozgó települését adja, majd 4. jelentéseként az évnék csak bizonyos szakaszában lakott tanyaként magyarázza. MÉK 1980; 1243. Míg a tanya szavunkat lakóházból és gazdasági épületekből álló kis gazdasági településnek, illetve ideiglenes pásztorszállásnak adja meg. MÉK 1980; 1335. Végül, de nem utolsósorban, a tájszótárban a tanya szónak a 4. jelentését a szabadban tanyázó jószágok és őrzőiknek védelmet nyújtó, akolból és pásztorkunyhóból álló szálláshely magyarázattal közli. ÚMTSZ 2010; 286.

⁶ BÁRTH 1997; 28–37.

Harkai Imre a szállásokról írott tanulmányában kétféle telephelyről szólt: a földművelők szállásáról és az állattartók szállásáról.⁷ A szövegből az derül ki, hogy a szerző a két terminust egymás szinonimájaként használta. Hogy a névhasználattal kapcsolatban helyesen járt el, arra bizonyosság az adatközlő parasztembereknek a kérdéssel megfogalmazott véleménye: „Az eggyik aszongya tanya, a másik aszongya, szálás, de az eggyugyanaz. Nincs különbség, csak különbözően mongyák a népek” (TURI 1991; 106).

A város külterületének tudományos vizsgálata a terepi kutatások után a levéltári források feltáráásával folytatódott, majd mindezek első feldolgozása a település építészét bemutató könyvében történt, annak határhasználatot bemutató fejezetében.⁸ Még egy helyütt megjelennek a szállások, méghozzá a belsőség határhasználatáról írottakban⁹, ekkor említette először, hogy Topolya is kétbeltelkes szálláskertes település volt.

A topolyai szállásokról írt hosszabb tanulmányában¹⁰ részletekbe menően foglalkozott a kétbeltelkesség kérdésével. A lakóövezet és a gazdasági övezet elkülönülésének problematikája a településszerkezeten belül igen korán elkezdte foglalkoztatni. Ekkor még azonban részletesen nem fejtette ki a véleményét a kérdés fontosságáról. Tanulmánya Topolya mint földesúri birtok című fejezetében tényként közölte a kétbeltelkesség meglétét, és azok eltűnéséről az alábbiakat írta: „A belsőség továbbra is a jellegzetes kétbeltelkes felosztással szerveződik. A lakosság szaporodása s az öröklés miatt azonban a szérűskerteket lassan kezdik beépíteni. A szérűskertek beépülése a népesség növekedésének a következménye. Öröklésnél, ha az egyik családtag kapta a belső házat földdel, a másik a szérűskertet földdel, akkor az utóbbi a szérűskertre épített házzal megtoldotta a lakó/gazdálkodó telket, mivel azt a teleknagyság megengedte” (HARKAI 1991b; 118). A továbbiakban részletesen leírta a település határhasználatának alakulását a 18. századi újratelepedéstől az első világháború végéig, majd áttekintette Trianontól a második világháborúig terjedő időszakot is. Utalásszerűen kitért a szállások besűrűsödése következtében létrejött új falvak településszerkezeti sajátosságaira. Szintén egy rövid fejezetet szentelt az 1945 után megváltozott társadalmi viszonyok között vegetáló szállási létformának.

Hét év elmúltával újra elővette a témát és továbbgondolta, továbbkutatta a korábban megírtakat. Jelentősen kiegészítette a tanulmány korábbi

⁷ HARKAI 1991b; 115–116.

⁸ HARKAI 1991a; 16–21.

⁹ HARKAI 1991a; 25–27.

¹⁰ HARKAI 1991b; 109–128.

fejezeteit, és két újat is írt hozzá *A bácskai kétbeltelkes települések és Tanyás gazdálkodás*¹¹ cím alatt. Előbbi fejezetben nagy teret szentelt a szerb/jugoszláv kutatók e témával kapcsolatos véleményének kifejtésére, annak értelmezésére. Branislav Kojić megállapításait szemlélve írta, hogy az említett szerző három vajdasági településtípust különböztetett meg: 1. szabályos tervezettet, 2. félig szabályos tervezettet és 3. szabálytalanul tervezettet. Harkai fontosnak tartotta megjegyezni, hogy az első két említett típusról úgy vélte Kojić, hogy azok Bácskára és a Bánságra jellemzőek.¹² A másik, általa idézett szerző, Ljubinko Pušić már más véleményen volt, és elismerte, hogy a vajdasági települések majd mindegyike rendelkezik egy olyan, a falu és a város központi magjában található résszel, ami spontán fejlődésre utaló elemeket mutat.¹³ Elemzése végén az alábbiak olvashatók: „Ljubinko Pušić a települések szabálytalan utcahálózatát a spontán jelzővel illeti, és nem bocsátkozik bele mélyebb településszervezői indítékokba, mint ahogyan a szérűskertes települések megkövetelték volna” (HARKAI 1998; 39). Mielőtt áttért a vonatkozó magyar szakirodalom vizsgálatára, tett még egy nagyon fontos megjegyzést: „Úgy tűnik, hogy a jugoszláviai kutatók számára nem ismeretes a kétbeltelkes rendszer és az erről szóló irodalom. Ha ismeretes lenne előttük a magyarországi irodalom, akkor láthatnák, hogy ezekből a könyvekből is hosszú évekig kimaradtak a kétbeltelkes bácskai települések feltárására vonatkozó adatok” (HARKAI 1998; 39). Zárójelben jegyezzük meg, hogy a délszláv kutatás valójában tudatosan nem kereste azokat a szálakat, melyek a vidék magyar hagyományainak kisugárzását erősítették, erősíthették volna. Sokkal inkább írtak osztrák és német hagyományokról, mérnöki teljesítményekről, csakhogy ne kelljen a terület organikus hagyományával foglalkozniuk. Ennek a kutatói magatartásnak az eredménye a Pannon háztípus, ami valamiféle különálló vajdasági kellett volna hogy legyen, de az valójában nem más, mint az alföldi vagy középmagyar háztípusnak helyi variánsa.

Ezek után a magyar kutatási eredményeket tekintette át, és éleslátására jellemző módon azonnal felismerte, hogy a nagy elődök sem voltak kellően körültekintők a Bácskát és a Bánságot illetően. Úgy tettek megállapításokat, hogy azok mögött nem volt kellő mélységű és minőségű tudományos kutatómunka. Mindennek a problémának a részletes kifejtése szétfeszítené jelen írásunk kereteit, ezért csak annyit jegyzünk meg, hogy a török alól felszabadult Bácska és Bánság sokáig nem igazán keltette fel a kutatók

¹¹ HARKAI 1998; 37–62.

¹² HARKAI 1998; 37.

¹³ HARKAI 1998; 39.

érdeklődését, mert nem látták meg a terület népi kultúrájában az annyira keresett „ósiséget”.¹⁴

Ennek okán, a fentiekben említett kutatói magatartás akadályozta meg, hogy idejekorán ismertté váljanak azok az adatok, melyek bizonyítják a bácskai kertes települések korai, 18. századi meglétét.

Az 1990-es évek változást hoztak ezen a területen is, hiszen sorra jelentek meg publikációk, melyek az említett településforma meglétét bizonyították. Harkai Imre figyelte ezeket az eredményeket, örült nekik és hivatkozott is rájuk, ami azt mutatja, hogy megvolt benne a tudománnyal szembeni kellő alázat is. Valljuk be, hogy nagyon fontos kutatói, tudósi erény, de kellő önfegyelem is kellett hozzá, ami abban segítette, hogy sokkal óvatosabban, körültekintőbben járjon el, így megállapításai, eredményei megbízhatóbbak, időállóbbak lettek.

Ha már itt tartunk, szabadjon megjegyeznünk, hogy Harkai Imre nem volt képzett néprajzkutató, de mérnöki precízisége, illetve a pontosságra való törekvése, alapintelligenciája segítette abban, hogy egészen kiválóvá váljon az általa választott kutatási területen, ami mindig kötődött valamilyen módon a szakmájához.

Visszatérve a szállásoknak/tanyáknak szentelt könyvéhez, nem kell csodálkozni azon, hogy építészként külön fejezetet szentelt a tanyai gazdálkodásnak. A fejezetben a gazdálkodásból adódó határhasználat sajátosságait mutatta be, mindennek középpontjába a szállást állította. Vizsgálta az állandóan lakott és az időszakosan lakott telephelyeket, azok viszonyát az anyatelepüléssel. A két világháború közötti időszakról szóló fejezetet is jelentősen kibővítette, gazdagon adatolta. Ahogyan írta: „A Topolyát körülvevő tanyarendszer ebben a periódusban éli fénykorát. Az 1930-as években a topolyai községben 1900–2000-re tehető a szállások száma, míg maga a város határában körülbelül 350 szállás található. A tanyák is differenciáltak, szép számmal találhatók farmtanyák és haszonbéres tanyák. A kintlakás annyira alapfeltétele lett a mezőgazdasággal foglalkozóknak, hogy szállásokat még a városhoz közel levő földeken is építettek” (HARKAI 1998; 63–65). Az akkor kialakuló tanyaközpontokat, tehát a szállások besűrűsödése okán létrejövő településeket is számba vette. Végül könyve utolsó, a szocializmus évtizedeit áttekintő fejezetét is átírta, sok új, korábban nem publikált – belső használatra szánt – adatot tett közzé. Többek között az is megtudható ezekből, hogy a szűk belterületű város vezetése nagy elhatározásra jutott: „A gazdasági szükség hozta létre, hogy az 1980-as években a földművesek a községhez folyamodtak tanyaépítési

kérelmeikkel. A községi városrendezési bizottság tanácskozást folytatott a Tartományi Végrehajtó Tanács illetékes bizottságával, ahol bizonyos feltételekhez kötve, de indokoltnak tartották az új szállások építését. Ez az új szállásépítési hullám hallgatólagosan Topolyán talált követőkre. A szállásiak már az 1982-es évtől kezdve újra rendszeresen kapnak építési engedélyt megkerülve a hatályban lévő vajdasági rendelkezéseket” (HARKAI 1998; 77). A fentiekben idézett szöveg azt is példázza, hogy Harkai Imre mindig meg tudta találni az okos, előrevivő kompromisszumhoz a megfelelő embereket. Így történhetett meg az, hogy miközben Vajdaságban hivatalosan nem volt szabad szállásokat építeni, a tartomány tudtával és beleegyezésével új farmtanyákat tervezett a topolyaiak számára.

Nagyon figyelt arra is, hogy kutatásai, tudományos eredményei elérhetőek legyenek szerb nyelven is. Topolya építészete egy évvel a magyar kötet után szerb fordításban is megjelent. A város tanyarendszeréről írottakat azonnal mellékelte szerb nyelven is, így bilingvisként jelent meg műve, abban a reményben, hogy mindkét tudományos közeg érdeklődéssel fogadja azt.

A *Vajdasági Magyarok Néprajzi Atlaszájának kommentárkötetében* foglalta össze a nagytáj építkezési jellemzőit.¹⁵ Ebben az utolsó összegzésében külön írt rövid sommázó fejezetet *Tanya, szállás és Szérűskert, szálláskert* címen. A szállásokkal kapcsolatban fontosnak tartotta megjegyezni, hogy a helyi és a regionális politika mindig mostohán bánt a határbeli településekkel, és évszázadokon át igyekezett felszámolni azokat. Mégis, valamilyen furcsa oknál fogva, mindig átvészelte egy részük az állami erőszakot, és az ezredforduló utáni években is vannak élő farmtanyák, még ha számuk megfogyatkozott is. Ami pedig a szérűskert, szálláskert kérdését illeti, nos itt is leírta, hogy a kutatások újabb és újabb bácskai településről hoznak adatokat a kétbeltelkesség egykori meglétére vonatkozóan, akkor már tizenöttnél tartott az adatolt példák száma.

Harkai Imre hazai, anyaországi és külföldi konferenciákra vitte el a vidék népi építészetének példáit, és közben szorgalmasan gyűjtötte az anyagot egy, a Kárpát-medencei házvidékekhez hasonló¹⁶, európai házrendszereket bemutató majdani nagy összefoglaló munka megírásához. Arról se feledkezzünk meg, hogy ha szóba került a déli végek magyar népi építészete, akkor elsősorban rá gondolt mindenki itt a Kárpát-medencében Pozsonytól Ungváron át Kolozsvárig és a magyarországi egyetemi központokban, intézetekben mindenütt. Az sem véletlen, hogy a magyar

¹⁵ HARKAI 2003; 47–53.

¹⁶ HARKAI 1995.

néprajztudomány legújabb szintézisében, a kilenckötetes *Magyar Néprajz* negyedik kötetének Település és Építészet fejezeteiben az ő munkáira hivatkoznak.

Írásunk végén, ami az évfordulós emlékülésen elmondott előadásunk papírra vetett változata, legyen szabad egy személyes emlékkal befejeznünk mondandónkat. Úgy véljük, kis történetünk, ami egyébként annyira jellemző volt kutatói, tudósi magatartására később is, közelebb hozza a mához az embert magát.

Nos hát, íme a történet. 1972 nyarán Topolya határát jártuk Imrével, Cservenák Lajossal és Gyantár Lászlóval. Reggel kerékpárral indultunk, és igyekeztünk egy-egy határszakaszt, annak dűlőutai mentén elhelyezkedő szállásait végigjárni. Talán kutatómunkánk felénél tartottunk, sok előhívásra váró negatív volt már Imrénél és számtalan vázlatrajz, amikor a nap végén a tanulságokat megbeszélendő megálltunk egy korcsma előtt, hogy mintegy mellesleg leöblítsük a dűlőutak porát is.

Alig szálltunk le bicikljeinkről, amikor egy motoros rendőr gördült a korcsma elé. Néztük az izzadt, poros, de nagyon hivatalos embert, aki le sem szállt járművéről, hanem lábát letéve, azonnal felénk kiáltott, azt tudakolván, hogy mi vagyunk-e azok, akik hidakat fényképeznek a határban?

Imre ment oda hozzá, higgadtan és illemtudóan köszöntötte a poros egyenruhást, majd elmondta, hogy mi járjuk a határt, de nem hidakat fényképezünk, hanem szállásokat, és nemcsak fényképezünk, hanem felméréseket is végzünk. Erre még inkább elkerekedett a rendőr szeme, és azonnal követelte, hogy a fényképezőgépből húzzuk ki a filmet, illetőleg a negatívokat adjuk oda neki.

Álltunk és döbbenetben néztünk egymásra. Imre elmondta, hogy minderre pecsétes megbízólevelünk van, de az nem hatotta meg a még mindig motorján ülő rendőrünket. Ekkor támadt a helyzetet mentő ötlete, miszerint szívesen bemegy a rendőrségre, ahol előhívhatják a bűnügyi laborban a filmeket, és megbizonyosodhat a rendőr állításunk igazáról. Ez hatott. A rendőr önbizalomtól duzzadó lendülettel berúgta motorját, Imre mögé ült, és elmenőben odakiáltott nekünk: Rendeljétek meg a sört!

Elég sokáig elmaradt, már azon tanakodtunk, hogy juttassuk haza kerékpárját, amikor ismét motorzúgást hallottunk. Egyenruhásunk hozta Imrét, akinek kezében ott voltak az előhívott negatívok. A rendőr nem volt hajlandó velünk sörözni, de a kaland jól végződött! A halk szavú, nyurga fiatalember, ahogy mostanság szokás mondani, a lehető legjobban jött ki a történetből.

Harkai Imre munkásságát vizsgálva meg kell állapítanunk, hogy számos további kutatásokat igénylő, a népi építészethez és hozzá kötődő té-

mát lehetne és kellene részletesen kibontani. Gazdag hagyatékának feltárásáról nem is beszélve. Remélhetőleg egyszer, a nem túl távoli jövőben eljutunk oda, hogy rendezett, digitalizált hagyatékát őrzi majd a Topolyai Múzeum, és kutatószolgálatán keresztül elérhető lesz anyaga mindannyiunk számára.

Ami pedig Beszédes Valéria szerinti fő művét, a házrendszerekről írt értekezését illeti, nos ma sem tudunk mást mondani róla, mint amit öt évvel korábban mondtunk: egy kanonizált hagyománnyal szakított, és teljesen új koncepciót dolgozott ki, aminek újdonsága nem abban rejlett, hogy házvidékek helyett házrendszerekről kezdett beszélni, hanem sokkal inkább abban, hogy a házrendszerek alapját a strukturális elemekre helyezte. Az volt alap gondolata, hogy nagyobb hangsúlyt kell kapnia a természetföldrajzi tényezőknél, és a lakóépületek nemzeti jellegét kevésbé kell hangsúlyozni a házrendszerek, zónák és variánsok megállapításakor. Így fogalmazott: „A házrendszerek nem a történelmi folyamatok megértését szolgálják.” Majd így folytatta: „Nem egy nép építészeti sajátosságait igyekszik kidomborítani [a koncepció és a metodológia – K. Z.], hanem a házrendszerek lehetséges képleteit kívánja felállítani egy adott területre” (HARKAI 1995; 66–67).

Habár több tanácskozáson ismertette az általa kimunkáltakat, könyvének átfogó tudományos vitája életében nem jött létre, sőt azóta is várat magára. No, de ne legyünk igazságtalanok. Az öt évvel korábbi megemlékezés után megjelent előadások írott változatában olvashatjuk Balassa M. Iván magyarázatát arról, hogy miért maradtak ki a legújabb összegzésből Harkai Imre eredményei: „A nagyszabású munka [a szintézis negyedik kötetére utal a szerző – K. Z.] nem túl gyors átfutása miatt – a nagyjából végleges kézirat 1994-ben készült el – a szerző nem kamatoztathatta Harkai Imre 1995-ben megjelent könyvének eredményeit és értelemszerűen ez fordítva is igaz” (BALASSA M. 2009; 28). Azóta viszont húsz esztendő telt el. Úgy tűnik, hogy tudományunk e tekintetben sem képes átlépni a saját árnyékát.

Irodalom

- BALASSA M. Iván 2009. Házrendszerek és szerepük a magyar népi építészetben című Harkai-könyvről. = *Építészet és emlékezet. Harkai Imre (1952–2004) emlékére szervezett tanácskozás tanulmánykötete*. Szerk. Papp Árpád, Raffai Judit. Kiss Lajos Néprajzi Társaság, Szabadka, 27–32.
- BÁRTH János 1981. szállás. = *Magyar Néprajzi Lexikon*. Főszerk. Ortutay Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 535.
- BÁRTH János 1997. Település és településkutatás. = *Magyar Néprajz IV. Életmód*. Főszerk. Balassa Iván. Akadémiai Kiadó, Budapest, 9–88.
- BÁRTH János–SZILÁGYI Miklós 1982. tanya. = *Magyar Néprajzi Lexikon*. Főszerk. Ortutay Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 189–195.
- HARKAI Imre 1991a. *Topolya építésze*. Forum Könyvkiadó, Újvidék
- HARKAI Imre 1991b. A topolyai szállások. = *A Vajdaság népi építésze. A magyar népi építészeti archívum kiadványai 4*. Szerk. Balassa M. Iván. Szentendre, 109–128.
- HARKAI Imre 1995. *Házrendszerek és szerepük a magyar népi építészetben*. Budapest
- HARKAI Imre 1998. *Topolya mezőváros tanyarendszere – Salašarski sistem Bačke Topole*. Cnesa, Kanizsa
- KLAMÁR Zoltán 2009. A parasztház struktúrái – Harkai Imre kérdőíves módszerének bemutatása Adorján és Martonos példáján. = *Építészet és emlékezet. Harkai Imre (1952–2004) emlékére szervezett tanácskozás tanulmánykötete*. Szerk. Papp Árpád, Raffai Judit. Kiss Lajos Néprajzi Társaság, Szabadka, 33–39.
- TURI Márta 1991. *A Kanizsa környéki tanyavilág földművelésének szakszókincse*. A jugoszláviai magyar nyelv rétegei 2. Újvidék